

СИМОН ПЕТЛЮРА: ІМ'Я, ЩО СТАЛО СИМВОЛОМ БОРОТЬБИ

Зараз Україна переживає таку хвилю, котрій мусимо віддати всі сили, енергію та, як потрібно, то й життя. Тому всі до гурту! Всі до міцної одностайної організації, щоб і собі стати в ряди борців за щастя українського народу.

Петлюра

25 травня 2026 року

виповнюється 100 років з дня трагічної загибелі видатного українського державного, політичного та культурного діяча Симона Петлюри.

Його постать є однією з ключових у періоді Української революції 1917–1921 років, адже саме він очолював боротьбу за незалежність Української Народної Республіки, обіймаючи посаду Головного Отамана військ УНР.

Симон Петлюра послідовно відстоював ідею самостійної української держави, об'єднуючи навколо неї військові, політичні та культурні сили. Водночас він активно підтримував розвиток української культури, преси та освіти, розуміючи їхню важливу роль у формуванні національної свідомості.

*...Курносими, Гейфе, т. Вата Відманте,
...найкращий наму. Разли. Голі
...часотий. Раа*

Суперечки навколо постаті Симона Петлюри не вщухають протягом багатьох десятиліть, привертають до себе увагу сучасників та істориків, спонукають до піднесення імені з одного боку та паплюження з іншого.

Проте, однозначно, ця людина надзвичайно цікава, як реальна особистість, між якою і міфом про яку є суттєва різниця.

*Кучаки наші, кучаки, б. Івана Вацарюка,
нашій праї екараїі кучу. рахує волі
Іваніа праїі екараїі іса
Рвущими!*

**Фото лідера УНР
в дитинстві**

**Симон Петлюра
1900р.**

Козацьке походження та родина Симона Петлюри

Симон Петлюра народився в родині полтавських міщан козацького походження у 1879 році в передмісті Полтави.

Батько його – Василь Павлович – маючи три екіпажі та двох найманих робітників, займався візницькою справою.

Мати – Ольга Олексіївна – з давнього полтавського роду Марченків. Батько її був співзасновником Київського Йонівського скиту ієромонахів.

Семен – щуплий, сутулуватий юнак із русявим чубом, ясними, променистими очима, був третьою дитиною в сім'ї.

*Ваша праця народній-а
Робити!*

Будинок родини Петлюр 1937 р.

Родини Петлюр і Скрипників у Полтаві

Його старший брат Федір був членом Революційної української партії (РУП), загинув за загадкових обставин у 1907 році.

Молодший брат Олександр в роки служби в царській армії був капітаном, а згодом став полковником Армії УНР. Після Другої світової війни емігрував до Канади.

Доля сестер Петлюри склалася трагічно. Старша сестра Єфросинія була монашкою. За однією з версій, вона загинула під час знищення чекістами монастиря. За невідомих обставин померла сестра Тетяна. У 1937 році чекісти заарештували сестер Марину і Феодосію за «поширення петлюрівства», а згодом розстріляли.

Племінник Петлюри Степан Скрипник (Мстислав) став Патріархом Київським і всієї України.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
 По делу № 12
 Гор. Полтава, Октября " " " дня 1937 года. Я - Опер. Уполномоченный
 2-го отд. I У. О. У. В. - Сержант Госбезопасности - ШМИГЕЛЬСКИЙ
 рассмотрел материалы по обвинению гр. ПЕТЛЮРУ Марину Васильевну, 1883 г. рожд.,
 украинка, гражданство СССР, б/п., без определенных занятий, проживае
 в гор. Полтаве, по Загородней ул. №20.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
 По делу № 13
 Гор. Полтава, октября " " " дня 1937 года. Я Опер. Уполномоченный
 2-го отд. I У. О. У. В. - Сержант Госбезопасности - ШМИГЕЛЬСКИЙ
 рассмотрел материалы по обвинению гр. ПЕТЛЮРА Феодосия Васильевна, 1886 г. рожд.,
 рожд. гор. Полтавы, украинка, гражданства СССР, б/п., без определенн
 ых занятий, проживает Загородняя ул. № 20.

преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-10 ч. I УК УССР,
 вразившись в том, что она ПЕТЛЮРА Феодосия Васильевна является антисоветск
 астронной, проживает вместе со своей сестрой Мариной, квартира кото
 ых является местом сборки антисоветского элемента. Является родной
 сестрой известного атамана Симона ПЕТЛЮРЫ и поддерживает письменную
 связь со своим племянником СКРЫПНИКОМ, служившем в петлюровской армии

Довідки про ростріл сестер Петлюр

*Клясацям, клясацям, б. брата Василюка,
 мамину пращару і бабу. Разом з нами
 виймає праця народної воли
 Рівними!*

Виключення з семінарії за «мазепинський рух»

**Симон Петлюра (в центрі)
серед групи семінаристів, відрахованих
з Полтавської духовної семінарії
(1901–1902 рр.)**

Світогляд майбутнього лідера формувався під впливом «Кобзаря» Тараса Шевченка, творів Котляревського та історичної літератури. Петлюра був учасником таємного українського самоосвітнього гуртка. За участь в організації виступу композитора Миколи Лисенка його виключили із семінарії. У 1900 році Петлюра познайомився з харківським адвокатом та автором брошури «Самостійна Україна» Миколою Міхновським, згодом приєднався до РУП і взяв участь у Всеукраїнському студентському з'їзді.

*Козаки України, не забудьте, б. брата Василя,
своєю працею завжди були готові
Україну правди боронити
Вашими!*

Учителювання на Кубані та участь у революції 1905-1907 років

У 1902 році Симон Петлюра разом зі своїм другом Прокопом Понятенком переїхав на Кубань, щоб врятуватися від арешту. У Катеринодарі він працював учителем, але згодом потрапив під арешт за поширення антиурядових листівок. Після звільнення Петлюрі заборонили викладати. Історик Федір Щербина запропонував йому стати упорядником архіву Кубанського козацького війська, де він проявив себе кваліфікованим працівником та написав першу наукову статтю про мови народних шкіл Кубані. Пізніше Петлюра почав писати статті для газет, зокрема співпрацював з «Літературно-науковим вісником» та «Записками Наукового товариства імені Тараса Шевченка».

*Висновок: мала байракута,
Кубань, історична земля, праху батьків
наш, народний прах, праху
Тараса Шевченка!*

**Володимир Винниченко та Симон Петлюра
на Софійському майдані**

Симон Петлюра облаштував у себе в помешканні мінідрукарню для виготовлення антицарських листівок, за що його повторно заарештували у грудні 1903 року. У березні наступного року діяча випустили під заставу, після чого він поїхав до Києва.

Петлюра брав участь у діяльності Української соціал-демократичної партії, яка відокремилася від РУП у 1905 році. Згодом він редагував партійні видання «Вільна Україна» в Петербурзі та працював секретарем щоденної газети «Рада». У 1907-1908 роках Симон Петлюра був співредактором видання «Слово».

*Україно, Україно, Україно!
Україно, Україно, Україно!
Україно, Україно, Україно!*

Єдине кохання на все життя

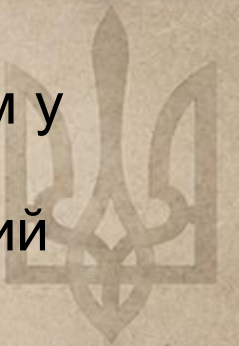
Ольга і Симон Петлюри

У 1909 році Симон Петлюра переїхав до Москви. Під час вечірки українського земляцтва він познайомився з полтавкою Ольгою Більською, яка навчалася в Московському університеті. Пара з 1910 року жила в цивільному шлюбі. Ольга Більська стала для Симона Петлюри коханою жінкою на все життя. Він був досить скромним та не розповідав про свої романи, тому його часто називають однолюбом.

У Москві Петлюра працював бухгалтером у транспортному товаристві «Росія» та видавав журнал «Украинская жизнь», який фінансувала українська громада .

Ольга Більська та політична діяльність були для нього головним сенсом життя.

*Українська громада
в Москві
вважає за честь
виступати на
Українській
землі!*

Щаслива сім'я

Існує версія, що навесні 1911 року, дізнавшись про вагітність Ольги, її батьки побажали, аби дитина з'явилася на світ саме в Україні, а не в Москві. Тому напередодні пологів жінка переїхала до Києва. Тут народилася дівчинка, яку назвали Лесею. Через кілька років, у 1915-му, подружжя офіційно узаконило свій шлюб.

**Ольга і Симон Петлюри
із дочкою Лесею**

*Киянам, друзям, б. братів Байрактарів,
милій праї славній бабусі, рідній
Вітчизні праї славній! —
Робитимемо!*

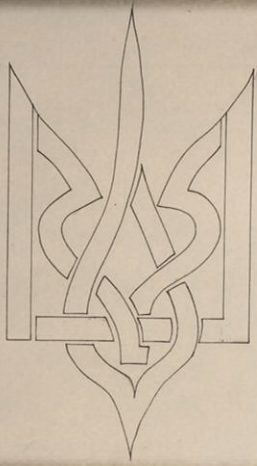
Перший міністр оборони УНР

Гайдамацький Кіш Слобідської України

Під час Першої світової війни Петлюра був заступником уповноваженого всеросійського земського союзу при штабі Південно-Західного фронту. Це дало йому можливість вести політичну роботу серед українських військових. Після Лютневої революції він організував у Мінську з'їзд, на якому його обрали головою Українського військового комітету Західного фронту. Згодом, на першому Всеукраїнському військовому з'їзді Симона Петлюру обрали головою Українського Генерального Військового Комітету. 28 червня 1917 р. він став першим Генеральним секретарем військових справ. На цій посаді Петлюра працював над українізацією військових частин, які згодом стали Армією УНР. Цьому намагалися завадити деякі діячі Центральної ради. 18 грудня 1917 року Петлюра пішов з посади та протестував проти рішення укласти Берестейський мир. Після відставки він організував Гайдамацький Кіш Слобідської України, який разом з Січовими стрільцями відіграв вирішальну роль у боях за Київ.

*Всім українцям
всім українцям
всім українцям
всім українцям!*

Малюнок "нарукавного відзнаку – тризубу" зразка 1919 року

Головний отаман Симон Петлюра у Кам'янці-Подільському у щойно зшитому френчі з відзнаками, орієнтовно серпень 1919 року

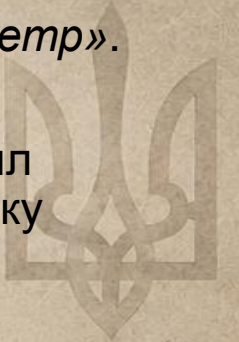
Цікаво, що саме Петлюрі першому в Армії УНР належить ідея використовувати нарукавні знаки, що мають смислове навантаження.

Згідно з наказом № 113 від 30 липня 1919 року запроваджували: *«Нарукавний відзнак – тризуб високостю 100–101 міліметрів, широкостю 88–89 міліметрів. Тризуб матерчатий, фарби по родам зброї, форми по малюнку. Матерчатий тризуб міститься на лівим рукаві з наружної сторони, трохи наперед по середині, поміж плечевими швами рукава та ліктем, з пришивом в 12 місцях, показаних на малюнках хрестами»*. До наказу додано малюнок знака. Втім тризуб там намальований так, що для виготовлення з тканини або вишивання ниткою був украй складним.

У квітні 1920 року вийшов оновлений наказ. Тепер тризуб мав бути іншого розміру: *«На лівому рукаві між ліктем і плечем нашивається Державний герб України. Ширина 5–6 сантиметрів, довжина 8–9 1/2 сантиметрів, ширина нижнього бічних зубців 1 1/3 сантиметрів, верхнього – 1 сантиметр. Ширина елементів герба – 1 сантиметр»*.

Тризуби різних кольорів – залежно від роду військ – тепер носять на рукавах усі військовослужбовці Сухопутних військ Збройних сил України. Відповідний наказ № 606 підписав 20 листопада 2017 року тогочасний міністр оборони Степан Полторак. Щоби повернути символ в українське військо, знадобилися роки досліджень.

*Кучаки наші, наші, б. брата Байракута,
нашій праї екараї наму. рахує воїні
Україна праїє народній вої
Робити!*

На чолі боротьби проти «білих» і «червоних»

27 липня 1918 року Симона Петлюру заарештували за звинуваченням у підготовці заколоту. Майже 4 місяці він перебував у Лук'янівській тюрмі, а після звільнення виїхав до Білої Церкви, де керував антигетьманським повстанням. Тоді його заочно обрали до складу Директорії. Коли гетьманську владу повалили, Директорія повернулася до Києва.

22 січня 1919 року УНР проголосила акт злуки із Західно-Українською Народною Республікою. У цей час Росія почала новий наступ на Україну. У травні Петлюра став головою Директорії та протягом 10 місяців боровся проти роти «білої» і «червоної» армій. Петлюра уклав договір із Польщею, за яким українські та польські війська наступали на більшовиків. Уже 7 травня 1920 року вони відвоювали Київ. Однак пізніше Польща уклала перемир'я з радянською Росією. Після довгих років боротьби війська УНР перейшли річку Збруч та були інтерновані до Польщі.

**Проголошення Акта Злуки
Української Народної Республіки (УНР) та
Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).
22 січня 1919 р. Софійська площа в Києві**

*Віра і любов — це основа нашої боротьби.
Віра і любов — це основа нашої боротьби.
Віра і любов — це основа нашої боротьби.*

Культурна дипломатія

Наймасштабнішим культурним проектом полтавця та голови директорії УНР Симона Петлюри була Українська республіканська капела, яку, за його наказом, створив у Києві Олександр Кошиць. Аби українців визнали окремою нацією й допомогли в боротьбі проти Росії, Петлюра вдався до культурної дипломатії й відрядив до Парижа республіканську капелу. Загалом упродовж 2,5 років гастролей у 45 містах європейських країн капела мала понад 200 виступів у найпрестижніших концертних залах. Хітом гастролей став «Щедрик» Миколи Леонтовича.

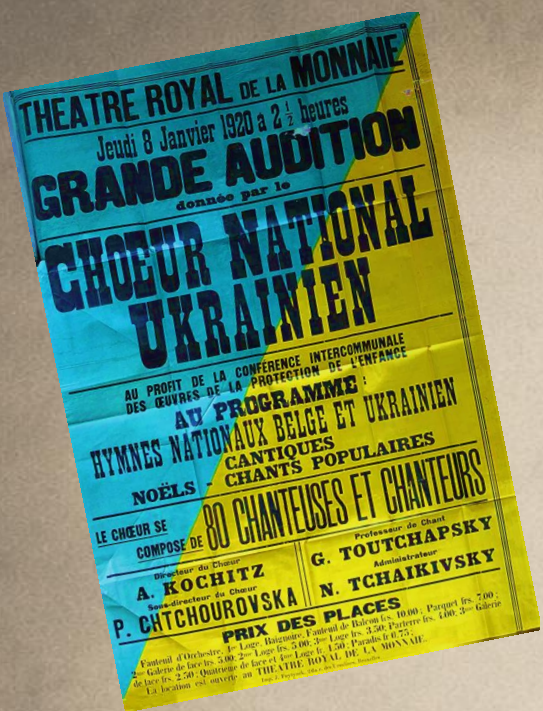
Німецькі критики писали: «Якби в українській державі справи йшли так, як спів у цьому хорі, це була б перша держава у світі!».

*Краще ніж, краще, б. була байраком,
самий рай шарай бану. раби хоті
Вайна раби сардиї-ноа
Рвнннн!*

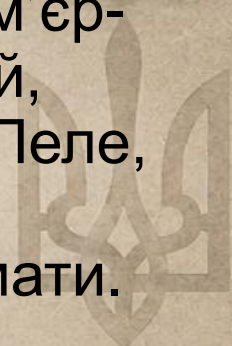
Українська республіканська капела

Афіші виступів хору в Європі

Саме завдяки Симону Петлюрі твір українського композитора Миколи Лисенка «Щедрик» став відомим на весь світ. Після концерту в брюссельському Оперному театрі Ла Монне у січні 1920 року газета La Gazette писала: *«Яке щастя бути українцем!»* Портал «Рідна країна» зазначає, що серед політиків аплодували хору Кошиці: королева Бельгії Єлизавета, президент Німеччини Фрідріх Еберт, віцепрем'єр-міністр Польщі Ігнацій Дашинський, генерал французької армії Моріс Пеле, президенти та міністри Мексики, Бразилії, Уругваю, видатні дипломати.

Олександр Кошиць очима берлінської публіки і преси

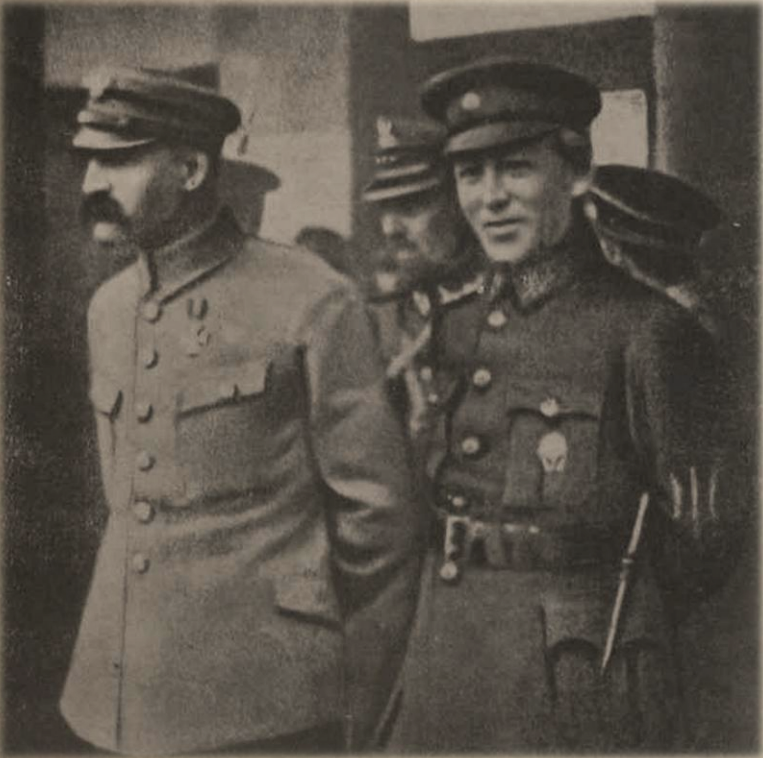
Краще ніж будь-яка інша вистава, саме цей раїскарий танець рахує собі найбільше раїскарий успіх. Раїскарий!

Петлюра написав Михайлу Тишкевичу, представнику своєї місії у Франції:
«Подбайте, щоб Українська республіканська капела змогла приїхати до
Парижу для представлення багатства української пісенної творчості.
У Чехії вони викликали фурор і багатьох москвофілів перетворили на
українців. Певен, що в Європі немає чогось подібного. Можливо,
перебування у Парижі прочистить атмосферу упередження [до України]».

*Українська республіканська капела
в Парижі
Україна раде народній
Рівним!*

Плани продовжувати боротьбу після падіння УНР

Головний отаман Армії УНР Симон Петлюра (справа) і польський маршал Юзеф Пілсудський, 1920 рік.

Після еміграції Петлюра активно спілкувався з керівниками Румунії, Польщі, Франції та Великої Британії, щоб продовжити боротьбу проти більшовиків. У зведеннях за 1924-1927 роки чекісти повідомляли, що ці країни підтримують УНР та можуть допомогти з відновленням боротьби. Схожі настрої були серед українського населення. Шанси на повернення до боротьби з'явилися після державного перевороту в Польщі, коли до влади прийшов Юзеф Пілсудський. Більшовики бачили в цьому загрозу, оскільки нова війна могла стати реальністю.

*Краще ніж, ніж, б. вела вайсавта,
маліу праї шараві бану. праї вайі
Вайіа праї шараві праї
Вайіііі!*

Постріли в серці Парижа, що розкололи історію

Симон Петлюра, Голова Директорії УНР та Головний отаман її військ, загинув **25 травня 1926 року від семи куль**, випущених Самуїлом Шварцбардом на розі вулиці Расін і бульвару Сен-Мішель у Латинському кварталі Парижа. Після першого пострілу в праве плече Петлюра впав на тротуар, однак нападник продовжував стріляти. Смертельною стала п'ята куля, що пробила легені й серце. Через 20 хвилин, не приходячи до тями, отаман помер у шпиталі. Його смерть не просто обірвала життя 47-річного лідера – вона стала символом трагедії української незалежності, яка боролася за існування в оточенні ворогів.

Шварцбард, єврейський анархіст, пояснював убивство помстою за єврейські погроми часів Української революції. Після замаху він не тікав, а спокійно віддав револьвер поліції й заявив, що вбив «великого вбивцю».

Водночас історичні документи й архівні свідчення відкривають складнішу картину: можливий радянський слід через ДПУ, політичні інтриги еміграції та рани громадянської війни. Ця історія досі хвилює: чи була помста щирою, чи то інструмент Москви, щоб усунути небезпечного конкурента? Суперечки тривають і справа Петлюри донині вважається однією з найрезонансних політичних драм.

*Книгарня "Жібер" у Парижі,
біля якої Симон Петлюра
отримав смертельне поранення*

**Похорон Симона Петлюри,
цвинтар Монпарнас у Парижі**

Симона Петлюру поховали на одному з найпрестижніших паризьких цвинтарів Монпарнас 30 травня 1926 року.

На його похорон прибули лідери УНР в еміграції та військовий аташе Францішек Клеберг, який представляв польського лідера Юзефа Пілсудського.

Український дипломат Олександр Шульгин писав у листі до Лідії Шишманової, що з «усіх кінців світу замовлено було вінки з чудесних квітів жовто-блакитних, було багато французів, кавказців, поляків».

На цвинтарі промов не було, заспівали тільки Заповіт.

*Краще не пам'ятати, ніж забути.
Щоб пам'ятати, треба забути.
Війна пам'ятати не може!
Робити!*

Суд над убивцею

**Самуїл Шварцбард (стоїть в центрі)
під час судового процесу по справі
вбивства Симона Петлюри**

У 1927 році, після смерті Симона Петлюри, в Парижі відбувся суд над убивцею. Самуїл Шварцбард пояснював свій вчинок помстою за єврейські погроми, які нібито скоїли за мовчазної згоди лідера УНР. Адвокатам вдалося домогтися зняти обвинувачення. Французький суд присяжних виправдав його, фактично перетворивши процес на дискусію про погроми, а не про саме вбивство. На перебіг судового процесу також вплинула більшовицька пропаганда через міжнародний робітничий рух. У результаті вбивцю Симона Петлюри звільнили від покарання.

Після виправдання Шварцбард жив у Франції. У 1938 році, перебуваючи з робочою поїздкою у Південній Африці, він помер.

Шварцбард так і залишився суперечливою постаттю цієї історії: одні вбачали в ньому месника, інші – знаряддя радянських спецслужб.

Спадщина, що живе: чому ми пам'ятаємо цю смерть сьогодні

Смерть Симона Петлюри стала не лише трагедією української еміграції, а й символом боротьби України за незалежність. І сьогодні, коли українці знову змушені відстоювати свою державу, постать Петлюри спонукає до переосмислення свободи та історичної пам'яті. Історія Петлюри нагадує: минуле рідко буває однозначним. Погроми, політичне насильство, пропаганда й боротьба за державність потребують чесного й уважного осмислення. Попри суперечки та дискредитацію, ім'я Петлюри збереглося в українській історичній пам'яті як символ прагнення до незалежної України.

Петлюра загинув, але його ідея – жива. Вона пульсує в кожному, хто вірить у вільну Україну.

Краще умерти, ніж бути в чужій державі, бо це буде ганьбою для України. Нехай пам'ять про нього буде вічна!

Використані джерела

- ❖ 1879 - народився Симон Петлюра, Голова Директорії, Головний Отаман військ і флоту УНР // Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti> (дата звернення: 15.05.2026).
- ❖ Вбивство Симона Петлюри у Парижі: як і чому? // Агенція інформації та аналітики «Гал-інфо». URL: https://galinfo.com.ua/news/vbyvstvo_symona_petlyury_u_paryzhi_yak_i_chomu_385782 (дата звернення: 13.05.2026).
- ❖ Він - з когорти вождів : кращі конкурсні праці про дореволюційну діяльність Симона Петлюри. Київ : Дніпро, 1994. 151 с.
- ❖ Гунчак Т. Симон Петлюра та євреї. Київ : Либідь, 1993. 48 с.
- ❖ Петлюра без бронзи, але у кольорах // Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2019/05/23/155715/> (дата звернення: 14.05.2026).
- ❖ Петлюра С. Народе український : вибрані статті, листи, документи. Харків : Лівий берег, 1992. 147 с.
- ❖ Петлюра С. Невідомі листи з Парижа як політичний заповіт борцям за самостійну Україну. Київ : Українська Видавнича Спілка, 2001. 92 с.
- ❖ Петлюра С. Статті, листи, документи. Київ : Либідь, 2006. 702 с.
- ❖ Пісня в обмін на зброю: як 100 років тому Україна переконувала надати їй військову допомогу // Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/pisnia-v-obmin-na-zbroiu-iak-100-rokiv-tomu-ukrayina-perekonuvala-nadati-yii-viiskovu-dopomogu/> (дата звернення: 10.05.2026).
- ❖ Савченко В. А. Симон Петлюра. Харків : Фоліо, 2004. 415 с.
- ❖ Сергійчук В. І. Симон Петлюра і єврейство. Київ : Дніпро, 2006. 152 с.
- ❖ Сергійчук В. І. Симон Петлюра. Київ : Україна, 2004. 448 с.
- ❖ Служив Україні, любив театр та відкрив Щедрика світові: ким був Симон Петлюра насправді // Факти. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230727-sluzhyv-ukrayini-lyubyv-teatr-ta-vidkryv-shhedryka-svitovi-kym-buv-symon-petlyura-naspravdi/> (дата звернення: 13.05.2026).
- ❖ Солдатенко В. Ф. Нова книга про Симона Петлюру: міркування і роздуми // Український історичний журнал. 2004. № 6. С. 135-147.

*Краще бути вільним, ніж бути рабом.
Найкраще бути вільним, ніж бути рабом.
Найкраще бути вільним, ніж бути рабом.
Найкраще!*

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Матеріал зібрала та впорядкувала
Тетяна САВЧУК,
зав. сектору культурно-просвітницької
діяльності відділу обслуговування
науково-технічної бібліотеки
Вінницького національного
технічного університету
library@vntu.edu.ua
Вінниця
2026

*Краще бути, ніж бути, б. була вайсманка,
маленьку райсманку бачу, рахує долі
Вайсманка рахує долі, аса
Райсманка!*

